

קִבְּץ

דְּבוּרֵי מוֹהֲרָא"ש

דְּבוּרִים נוֹרָאִים וְנִפְלְאִים, מְעוֹרְרִים מְעִירִים וּמְחַזְּקִים,
אֲשֶׁר מִתּוֹךְ הַנַּחֵל נוֹבֵעַ מְקוֹר חֲכָמָה נוֹבְעִים, לְהַחֲיוֹת
נֶפֶשׁ כָּל חַי וּמְשֻׁם יִשְׁקוּן הָעֵדָרִים, לְהַתְחַזֵּק בְּעִבּוּדַת
הַבּוֹרָא בְּכֹל דְרָגָה שְׂיִהְיוּ נִמְצָאִים

בְּלֵיל שִׁישֵׁי פְרֶשֶׁת וַיֵּצֵא

אֲשֶׁר נֶאֱמָרוּ בְּשִׁעוֹר חֲמֵשׁ רִש"י שֶׁל
מָרְן מוֹהֲרָא"ש שְׁלִיט"א

אוֹר לֵט' כְּסִלּוֹ תִשַׁע"ג

ס

יֵצֵא לְאוֹר עֶרֶב שַׁבַּת וַיֵּצֵא תִשַׁע"ד

עַל יְדֵי תַלְמִידֵי מְתִיבְתָא 'הֵיכַל הַקֹּדֶשׁ' חֲסִידֵי בְרֶסֶלֶב

עִיר הַקֹּדֶשׁ יְרוּשָׁלַיִם תּוֹבֵב"א

הַמִּתְנָה הַנִּפְלְאָה שֶׁקִּבְּלָנוּ מִרַבְּנוּ הַקָּדוֹשׁ

שְׁעוֹר לֵיל שִׁשִּׁי פְּרִשֵׁת וַיֵּצֵא תשע"ג

לְהוֹצִיא אֶת עַצְמוֹ מִהַמְדָּמָה, וְלַעֲלוֹת אֶל הַשָּׁבִיל.

בְּפְרִשֵׁת הַשָּׁבִיעַ אוֹמְרֵת הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וַיֵּלֶךְ תְּרַנֵּה. הִנֵּה רַבְּנוּ ז"ל אוֹמֵר (לְקִיפֵי מוֹתְרָא"ן חֵלֵק א' סִימֵן כח): 'פִּי צָרִיךְ כָּל אָדָם לְהוֹצִיא אֶת עַצְמוֹ מִהַמְדָּמָה, וְלַעֲלוֹת אֶל הַשָּׁבִיל. כִּי הַדְּמִיוֹן זֶה הַדָּבָר הַנְּרוּעַ בְּיוֹתֵר! הוּא מְפַשׁ מִכֶּלֶה אֶת הָאָדָם, וְרוֹאִים אִיךָ שָׁכַל הַסָּבִל שֶׁל רַב הָעוֹלָם נִמְשָׁךְ מִכַּח הַמְדָּמָה הַשׁוֹלֵט עֲלֵיהֶם שְׂמֹשֵׁם נִמְשָׁכִים כָּל מֵינֵי דְמִיוֹנוֹת שֶׁל בְּנֵי אָדָם – וְזוֹ הַכּוֹנֵנָה, שֶׁעַל הָאָדָם לְהוֹצִיא אֶת עַצְמוֹ מִתְּחֵי הַדְּמִיוֹן וְלַחֲיוֹת אֶת הַמְּצִיאוֹת, וְזֶה יְסוּד תְּחֵי הַיְהוּדִי שְׂאֵז תְּחֵי טוֹבִים, לֹא כֵן בְּאֲשֶׁר תְּחֵי עִם דְּמִיוֹנוֹת הוּא יְכוֹל לְתַעוֹת מְאֹד בְּהַבְלֵי הַזְּמַן.

מְצִיאוֹת אַחַת בְּעוֹלָם שְׁהִיא 'הַבּוֹרָא יִתְבָּרֵךְ'

וְהִנֵּה בְּבוֹאֵנוּ לְבְּאֵר מַהוּ שָׁכַל, שֶׁהוּא תְּחֵי הַמְּצִיאוֹת, עֲלִינוּ לְדַעַת כִּי יֵשׁ רַק מְצִיאוֹת אַחַת בְּעוֹלָם שְׁהִיא 'הַבּוֹרָא יִתְבָּרֵךְ!' וְרַק הוּא

המציאות ואין בלתי, והידיעה הזאת היא השכל האמתי, ואם בן, הכונה של להוציא את עצמו מהמדרמה, ולעלות אל השכל, היא ליצאת מהדמויות ולעלות ולהכלל במציאות שהיא הבורא יתברך.

צריך כל אחד לראות שיהיה נכלל במחייב המציאות

ואיך זוכים לזה? גלה לנו רבנו ז"ל (לקוטי מוהר"ן חלק א' סימן נב) על פי המשנה (אבות ג, ד): רבי חנינא בן חכינאי אומר, הנעור בלידה והמתקד בדרך יחידי ומפנה לבו לבטלה – הרי זה מתחייב בנפשו – צריך כל אחד לראות שיהיה נכלל במחייב המציאות שהוא הבורא יתברך, ולזכות לזה הוא על ידי בטול, ואי אפשר לבוא לידי בטול כי אם על ידי התבודדות, כי על ידי שמתבודד בינו לבין קונו, על ידי זה יכול לבטל הכל ולהתדבק בהשם יתברך ולהכלל בשרשו; ועקר ההתבודדות הוא בלידה, שאז כלם ישנים ושהיה המקום מחויף לעיר, שילך בדרך יחידי, דהינו במקום שאין בני אדם הולכים שם אפלו ביום, ועל ידי שמתבודד בלידה בדרך יחידי ומפנה לבו ודעתו מפל עסקי העולם הזה וכו', זוכה להיות נכלל במחייב המציאות שהוא הבורא יתברך. כי זה שהקדוש ברוך הוא נמצא כאן – זו מציאות! ברצונך או שלא ברצונך, – אין שום מציאות מבלעדיו יתברך כלל! אבל רב בני העולם לא משגיחים ולא יודעים

מתמציאות הזאת, והם שקועים בדמיון אחד גדול, מבלי שישומו לב, שכל חבריאה בלה היא לבוש לגבי האור האין סוף ברוך הוא.

"אזכרה נגינתי בלילה עם לבבי אשיחה"

וזה מעלת ההתבודדות והשיחה בינו לבין קונו, שאדם בא אל השם יתברך, ומפרש כל שיחתו לפניו, ואומר לפניו: רבנו של עולם! אני לא רוצה בלום... אני רוצה רק אותך... בפרט אם זוכה ללקת למקום פנוי שאין שם בני אדם, ועקר השלמות הוא בלילה, באשר בלם ישנים, ואז יש רגע משלם, והוא יכול לשפף את נפשו לפני בוראו בראוי, כמו שרבנו ז"ל אומר (לקוטי מוֹתְרָא"ש חלק א' סימן נד): **"אזכרה נגינתי בלילה עם לבבי אשיחה"** – מתי אפשר להזכר בנגון הנפלא הזה של הרגשות אמתת מציאותו יתברך? רק בלילה – באשר בלם ישנים, והוא מתעורר אז לשפוף שיחו לפניו יתברך. וזה דבר גדול שאדם מקים זאת בשדה או פיער וכו' פרצונו של רבנו ז"ל.

וכל היום וכל הלילה תמיד לא יחשו, לחלל את בוראם

אבל גם בשאי אפשר לצאת בדיוק אל מקום כזה, צריך לזכר את המובא בדברי הגאון הקדוש רבנו היום ויטאל זי"ע (בחקדמה לספר שגרי קדשה): ואחריהם באו החסידים הראשונים, הנקראים "פרושים", ובקשו לצאת בעקבותיהם של נביאים ובמעגלותיהם, ולהתדמות

להם, במערות צורים ובמדברות, ופרשו מדרכי בני אדם, ומחבם, פרושים בבתיהם, בדמיון חולכי מדברות, וכל היום וכל הלילה תמיד לא יחשו, להלל את בוראם בעסק תורה, ובשירי דוד המלך עליו השלום, המשמחים את הלב, עד אשר תדבק מחשבתם בכת וחשק נמרץ באורות העליונים. והתמידו בכך כל ימיהם, עד אשר עלו למדרגת רוח הקדש, ויתנבאו ולא יספו; עד כאן לשונו.

רואים מזה את מעלת האדם, שבשאינו יכול ללכת אל מדבר ממש, יושב בביתו ומתבודד, בדמיון חולכי מדברות... ואין לו עסק עם אף אחד... אפשר לשבת בתוך ארבע אמות הפרטיות ולהיות מפשט לגמרי מכל העולם. וחושב במחשבתו: איפה אני נמצא? אצל הבורא יתברך! אני מדבר אל הבורא! אני מדבר אודות הבורא! זאת היא המציאות היחידה שיש בעולם.

בשמתרחק מהמציאות הזאת, נשקע בדמיון הפרטי שלו

וכל אדם לפי בחינתו ומדרגתו, בשמתרחק מהמציאות הזאת, נשקע בדמיון הפרטי שלו, ונהיה שקוע בחבלי העולם הזה, וכל אחד לפי נפילתו כך מצטיר דמיונו – אחד שקוע בכעס ובמחלוקת, מדמה כל מיני דמיונות איך שהוא הורג ומכלה את זולתו כו'. פלוני שקוע בתאות ממוז, והוא מדמין שהוא נעשה עשיר גדול, ויהיו

בבעלותו בתי חרשת ומפעלים בערים הגדולות מפורים בהרבה מקומות, והוא כבר מדמין מה הוא עושה עם כל זה וכו'. אלמוני שקוע בתאות הכבוד והפרסום, אחד שקוע בתאות הכבוד, ומדמה איך שהוא נעשה רבי ויהיו לו חסידים רבים בכל מקום, ויעניקו לו כבוד גדול וכו'.

נממע בתוך זמא בזאת עד אשר כמעט אי אפשר לצאת ממנה

ויש אחד ששקוע בתאות רעות ומכערות, עד שהוא כל כך נמוך, רחמנא ליצלו, הוא מכניס בדמיונו נשים, וחושב ומתרהר, ומכניס את כל הדמיון שלו בלכלוך, והוא כל כך נכנס בזה, עד שאי אפשר להוציא אותו, אשר זאת היא הקלפה הקשה שהתפשטה עכשו בעולם – קלפת האינטרנט, שאפשר להתחבר ממכשירי טמאה שונים ומשנים, ואם אדם נופל ונשקע בזה, הוא נממע בתוך זמא בזאת עד אשר כמעט אי אפשר לצאת ממנה, שזה שיא כח המדמה, רואים בחוש איך בעלי המכשירים האלו כל כך דבוקים בכללוך הזה, עד שממש קשה להפרישם מזה.

לדבר ולשפף את חלב לפני בורא כל העולמים

כאשר יש לאדם אמונה ברורה ומזככת באמתת מציאותו יתברך, ויודע בברור אשר זהו זה, הוא נמצא לבדו ואין נמצא זולתו.

ממילא נפתח פיו והוא מדבר אל הבורא, ואלו הם דברי רבנו ז"ל:
'צריך אדם להוציא את עצמו מהמדרמה ולהעלות אל השכל; שכ"ל
ראשי תיבות: "שפכי פנים לבך!" – לדבר ולשפוך את הלב לפני
בורא כל העולמים. כי באשר מדבר אליו יתברך, זוכה לשכל ברור
באמתת מציאותו יתברך. וזו המתנה הגדולה והנפלאה שקבלנו
מרבנו ז"ל, שמונח אותנו לדבר אל השם יתברך¹, ועלינו לשמוח
עם המתנה הזאת מאוד.

מצנין רבנו כמתלוצץ עליהם: ובודאי תהיג אותם בדרך הישר.

והנה הסבה שרוב אנשי העולם הזה לועגים להנהגה הנפלאה הזו,
כי הם שקועים בדמיון! אם היינו מתבוננים סביבנו, היינו שמים לב,
איך לכל אחד יש רשימת רצונות בלתי נגמרת, וכל אחד כל כך
שקוע בשאיפותיו הגשמיות עד שהוא מסגל להסביר בטיב טעם
ודעת שפחה שהוא רוצה – זאת היא התבולית. וזה בדיוק כמו

¹ השכל הוא חיות אלקות שנתנה באדם, ורבנו ז"ל אומר (בתורה א'), כי איש
הישראלי צריך תמיד להסתכל בהשכל, של כל דבר, ולקשר עצמו אל
החכמה והשכל שיש בכל דבר, כדי שיאיר לו השכל, שיש בכל דבר,
להתקרב להשם יתברך על ידי אותו הדבר. כי השכל הוא אור גדול ומאיר לו
בכל דרכיו, כמו שכתוב (קהלת ח, א): "חכמת אדם תאיר פניו".

שמוצינו בספור שרבנו ז"ל מספר במעשה מבעל תפלה (ספורי מעשיות מעשה יב) רבנו ז"ל מונה שם את כל הכתות של בני העולם, שהתחילו לחקור מהי התכלית בעולם, והיו כתות שונות, שכל אחת דגלה בתכלית משנה אחרת מחברתה, היו באלו שרדפו אחר הכבוד, והפשו רודף כבוד צועני זקן, היו שהפשו רציחה, היו שבקשו דוקא תאות אכילה, והיו שתכליתם היתה יפת תאר, והיתה כחה שסברה שהעקר הוא הדבור, ומצאו איזה משגע שמדבר לעצמו, והיו שהשמה היתה בראש מעיניהם, וראו אחד ששונה הרבה ועשהו למלך עליהם. ובכתות שבתרו את הדבור ואת השמה, מציין רבנו ז"ל שם, כמתלוצץ עליהם: **ובודאי הנחנו אותם בדרך הישר**. נפך דרכו של עולם, כל אחד חושב ובטוח שהוא הולך בדרך הישרה, וכי נתקלתם פעם באדם שמודה שאמנם דרכו אינה הנכונה? אין דבר כזה! – כל אחד שואף שיצדיקו את ארחותיו.

ידוע, שפאשר רבנו ז"ל דבר מהכתות הללו, והסביר עד כמה הם חשבו שהם זכו אל התכלית, אנשי שלומנו שהקשיבו לדבריו הקדושים, היכו, כאומרים: איך אפשר לתעות ולטעות כל כך... נענה רבנו ז"ל ואמר: אל תצחקו! כי אם הייתי אומר לכם סברה אחת מהסברות שלהם, היינו פלנו מחקים ומצטרפים אליהן.

'רשעים ברשות לבם' ותאזות לבם ממשיכות אותם לכל אשר יחפצו ונהנה הכתות הללו, ודעותיהן, שרשן מבח המדמה שבאדם, כל מה שהם חשבו לתכלית – בעצם נובע מהדמיונות שיש באדם, כל אחד לפי דמיונו וכנ"ל, וזה מענה אותו ממש, הוא שקוע בזה כל כך עד שאינו מסוגל להשתחרר כלל מהדמיון שלופת אותו כל בלו. וממשיך רבנו ז"ל ואומר: **וכשנמשך אחר המדמה, זה בחינת שרירות לב, שהוא הולך אחר המדמה שבלב** – והוא על דרך שחז"ל הקדושים אומרים (בראשית רבה לה, י): 'רשעים הם ברשות לבם' – ותאזות לבו ממשיכות אותו לכל אשר יחפצו, ואין פה בו לשפר תאזות הלב, והכל על ידי הדמיונות, ועקר עצתו לעזב את הדרך הזאת, ולעלות אל השכל, שהוא הקדוש ברוך הוא.

השכל האמתי הזה, הוא רק על ידי אמונה ברורה בבורא יתברך ולכאורה צריך להבין, איך אפשר לעשות זאת? וכי יש לנו איזו השגה בבורא יתברך? הרי אחד משלשה עשר עקרי האמונה של הרמב"ם הוא – אני מאמין באמונה שלמה. שהבורא יתברך שמו אינו גוף, ולא ישיגהו משיגי הגוף. ואין לו שום דמיון כלל: איננו יכולים לציר שום ציור, ואיננו יודעים כלום ממנו יתברך. אלא שכל הדרך שלנו להשיג את השכל האמתי הזה, הוא רק על ידי אמונה ברורה ומזככת בבורא יתברך, לידע שהקדוש ברוך הוא כפיכול

נמצא אתי עמי ואצלי, שעל ידי זה אנו משיגים אותו יתברך. ואין דבר יותר גדול מאמונה.

זוכה לדבקות בַּזאת, שאינו רוצה שום דבר מלבד רצונו יתברך ולכן רבנו ז"ל דבר תמיד מאמונה, ואמר (לקוטי מוֹחֲרָא"ש חלק ב' סימן ה'): 'העקר הוא האמונה, וצריך כל אחד לחפש את עצמו ולחזק את עצמו באמונה. כי יש סובלי חללים, שיש להם מכות מפלאות, והם סובלים החללים רק בשביל נפילת האמונה; בפרט כל אלו שסובלים על העצבים זה רק בגלל שאין להם אמונה. אם אדם זוכה לאמונה ברורה באמתת מציאות הבורא יתברך, אינו מפחד ואינו מתפעל מאף אחד, ובפרט אם זוכה לדבקות בַּזאת, שאינו רוצה שום דבר מלבד רצונו יתברך, אינו ירא משום הַזֵּק שיזיקנו וזלתו, כי אדם שאין לו כלום ואינו רוצה כלום, וכי יכול לפחד שמישוהו יקח ממנו משהו?

'אמונה' היא ספירת המלכות אשר המלכות לית לה מנרמח כלום והנה ידוע אשר 'אמונה' היא בסוד המלכות, וידוע אשר ספירת המלכות לית לה מנרמח כלום, שאדם מקבל על עצמו: "אני ממליך על עצמי את הבורא יתברך, ואין לי שום רצון אחר רק אותו

יתברך", באשר אדם מגיע אל הדרגה הזאת, הוא חי חיים טובים, אף אחד לא יודע ממונו, אין לו עסק עם אף אחד, וכל הצרות והמרידות מתחילות בכל שאדם מתרחק מהדרגה הזאת.

עד שבאו תלמידיו ואמרו לו הגיע זמן...

פעם, בשבת פרשת ויצא ישב מוהרנ"ת ז"ל עם אנשי שלומנו, בסעודת השבת, והאריך בשיחה ארפה, נוראה ונפלאה, אודות פסוקי הפרשה, וכל כך האריך, עד שהעירו לו, שצריך כבר לברך, כי הגיע זמן תפלת המנחה, וכך יצא שישב עמו שעות רבות, ודרש דרוש שלם, מאחרי תפלת ותיקו, סעודת צפרא דשבתא השכם בבקר, עד זמן תפלת המנחה (עין לקוטי הלכות פקדון הלכה ג, אות יד).

באשר מנתק את עצמו ממדת המלכות והאמונה פוגש בחרון אף ויצא יעקב – זה סובב והולך על כל יהודי, אשר יוצא ומתרחק מן מבאר שבע – הינו ממדת האמונה שהיא משרשת בפסירה השביעית – מלכות, הנקראת באר שבע² וילך חרנה – מייד באשר

² מובא בספרי המקבילים) עין ספר הקדוש 'שערי אורה' המיסד על העשר ספירות) שהספירה השביעית היא מלכות, והיא נקראת 'באר שבע', כי כל ספירה היא באר! באר של חסד! באר של גבורה! באר של תפארת! באר של נצח! באר

מנתק את עצמו ממדת המלכות והאמונה, הוא הולך הישר אל חרון אף, שזהו סוד 'חרן', הינו שמתחילת לעבור עליו צרות נוראות, והצרה הגדולה ביותר היא כח המדמה, שאדם הולך מסבב עם דמיונות המכלים את הני נפשו לגמרי. ועל זאת יתפלל כל יהודי אליו יתברך, שיזכה אל מוח נקי, וענה ואמר רבנו ז"ל (שיחות הר"ן סימן נא): 'או שצריכין לזה רחמנות מהשם יתברך, או יגיעות ועבודות או שצריכין שניהם, שיהיה לו יגיעות גדולות בעבודת ה' וגם רחמנות מאתו יתברך, קדם שזוכין שיעמדו וישקטו למרי המוח למטה עד

של הוד! באר של יסוד! באר של מלכות!, רק כל אחד לפי הדרגה שלו, אבל הדרגה הגבוהה ביותר היא שבע - באר שבע, כי בה כלולות כל המדרגות, למשל, אם אדם עושה חסד אבל אינו קשור אל אמונה - ה' ישמר ויציל... ועל זה נאמר: "חסד לאמים חטאת", הגוי אחז שצריך להרוג את היהודי, ובכך מתגלה מדת 'חסדו', וכן מדת הגבורה בלי מלכות - אמונה, היא רעה ביותר עד אין שעור! ועל דרך זה מדת התפארת: שהיא התפארות ביפיו ובחכמתו, כאשר אינה באה עם אמונה, אפשר לפול על ידי זה מאד, רחמנא ליצלן, וכן מדת הנצח אם אינה קשורה אל מלכות - אמונה, האדם שקוע בנצחון דסטרא אחרא: אני אנצח אותך... אני אראה לך... אבל אם אדם חזק בדעתו שאינו רוצה כלום, אני רוצה רק את מה שהבורא יתברך רוצה, שזוהי שלמות האמונה מדת המלכות הנקראת 'באר שבע', שכל המדות צריכות לה, הוא זכה לשלמות.

שלא ירצה שום דבר בעולם, ויהיה הכל שווה אצלו. "בהתהלכה תנחה אותך בשכבה תשמר עליך ותקיצות היא תשיחה" הינו שהכל שווה. ואין שום חלוק בין העולם הזה ובין הקבר ובין העולם הבא. וכאשר אדם זוכה אל המדרגה הגבוהה ביותר - "איני צריך כלום חוץ מהבורא יתברך", הוא זוכה להיות יהודי שמור, ואין יכולים להזיקו כלל.

התוצאה של תהרון אף היא, שהאדם נרדם בתרדמה רוחנית ויפגע במקום וילך שם כי בא השמש ויקח מאבני המקום וישם מראשתיו וישכב במקום החוא - התוצאה של תהרון אף היא, שהאדם נרדם בתרדמה רוחנית, הינו שהפח שלו ישן, שזו בחינת "כי בא השמש" - הינו שנהשך לו האור.

למה רואים שאדם מסתובב עם כנה שכרון לב? ואומר כל מיני לשונות של יאוש: כל כך חשוף לי... כל כך מר לי... יש לי את המזל הרע שלי... אבדתי את המזל... אין לי מזל... וכך האדם מסתובב ממש במרה שחורה נוראה, בטלן שבמוד! הבורא יתברך מה, מה אתה שבור?

גם השף לא יחשיף ממך ולילה ביום יאיר כחשיכה באורה

ועל זאת התאונן דוד המלך, עליו השלום (תהלים קל"ט, ז): פְּלִיאָה דַעַת
 נִשְׁגָּבָה לֹא אוֹכַל לָהּ, אָנָּה מִפְּנֵי אֲבָרָח" – מה שיך לברח ממך
 תתברך, הלאו (שם פסוק יב): "גַּם חִשָּׁךְ לֹא יחִשִּׁיךְ מִמֶּךָ וְלִילָה כִּיֹּם
 יֵאִיר כְּחִשִּׁיכָה כְּאוֹרָה", אם אדם זוכה אל אמונה זכה בְּהַשֵּׁם
 יתברך, לעולם לא נחשך לו, והוא תמיד שמור, ואף אחד לא יכול
 להזיקו או לצערו. אבל כל זה קורה כְּאִשֶּׁר – וַיֵּצֵא יַעֲקֹב וְכָל יְהוּדֵי
 כְּאִשֶּׁר מִתְּרַחֵק מִבְּאֵר שֶׁבַע (סוד האמונה) וַיֵּלֶךְ חֲרָנָה [שָׁזְהוּ חֲרוֹן
 אַף] וּמִיָּד מִגִּיעַ אֶל וַיֵּלֶן שָׁם – [התרדמה הרוחנית] כִּי בֹא הַשֶּׁמֶשׁ
 [כי נחשכים ממנו כל האורות].

וכי רק מראשותיו צריך שמירה מהחיות ולא שאר חלקי גופו?
 ואף על פי כן יש עוד עצה: וַיִּקַּח מֵאֲבְנֵי הַמְּקוֹם וַיִּשֶׂם מִרְאשָׁתוֹ
 וַיִּשְׁכַּב בַּמְּקוֹם הַהוּא – וּפָרַשׁ רִשׁוֹ ז"ל, וַיִּשֶׂם מִרְאשָׁתוֹ – עֲשָׂאן
 כְּמִין מְרֻב סְכִיב לְרֵאשׁוֹ, שִׁירָא מִפְּנֵי חַיִּוֹת רְעוּת, הַתְּחִילוּ מְרִיבוֹת
 זו עם זו, זאת אוֹמֶרֶת עָלַי יִנִּיחַ צְדִיק אֶת רֵאשׁוֹ, וְזֹאת אוֹמֶרֶת עָלַי
 יִנִּיחַ, מִיָּד עֲשָׂאן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶבֶן אַחַת. וְזֶהוּ שְׁנֵאמַר וַיִּקַּח אֶת
 הָאֶבֶן אֲשֶׁר שָׁם מִרְאשָׁתוֹ.

וופעם פרשתי, שְׁתָּרִי לְכְּאוֹרָה קָשָׁה, וכי רק מראשותיו צריך שמירה
 מהחיות ולא שאר חלקי גופו? ויבאר על פי דברי רבנו ז"ל (לקיטוי

מותר"ן חלק א' סימן רל"ג): בְּשִׁמְתֵּנִי בְּרִים עַל הָאָדָם מִחֻשְׁבוֹת רָעוֹת וְהַרְהוּרִים, וְהוּא מִתְחַזֵּק וּמִתְגַּבֵּר עֲלֵיהֶם וּמְנַצֵּחַ אוֹתָם, יֵשׁ לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא תַעֲנוּג גָּדוֹל מְזֵה. וְהוּא יָקָר מְאֹד בְּעֵינֵי הַשָּׁם יִתְבָּרַךְ, כְּמִשְׁלַל שֵׁשׁ אֶצֶל הַמַּלְכִים לְפַעֲמִים בְּיוֹמָא דְּפַגְרָא, הֵם מְנַיְחִין כַּמָּה חֵיוֹת שֵׁינְצָחוּ זֶה עִם זֶה, וְהֵם עוֹמְדִים וּמִסְתַּפְּלִים וַיֵּשׁ לָהֶם תַעֲנוּג גָּדוֹל מִן הַנְּצָחוֹן, כְּמוֹ כֵּן הַמְחֻשְׁבוֹת הֵם בָּאִים מִבְּחִינַת הַחֵיוֹת. וּמְחֻשְׁבוֹת קְדוּשׁוֹת הֵם בְּחִינַת חַיִּים טְהוֹרוֹת, וּמְחֻשְׁבוֹת רָעוֹת הֵם בְּחִינַת חַיִּים טְמֵאוֹת, וּמְנַיְחִים בְּכּוֹנֵה מְלַמְעֵלָה שֵׁינְצָחוּ זֶה עִם זֶה, וַיֵּשׁ לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא תַעֲנוּג גָּדוֹל כְּשֶׁהָאָדָם מִתְגַּבֵּר עַל הַחַיִּים טְמֵאוֹת וּמְנַצֵּחַ אוֹתָם.

בְּכָר הַתְּנַבְּרוּ עֲלֵיךְ הַחַיִּים הַטְּמֵאוֹת שֶׁהֵן הַמְחֻשְׁבוֹת הַזֵּרוֹת ...

כְּאֲשֶׁר אָדָם בָּא אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וּמִפְּרֵשׁ שִׁיחָתוֹ לְפָנָיו: "רְבוּנוּ שְׁלַ עוֹלָם! אוֹתִי אֵי אֶפְשֶׁר לְגַרֵּשׁ מֵאוֹר פְּנִיךָ, אֲנִי לֹא אֵלֶיךָ מִפְּנֵי, אֲנִי אֲחֻזֵּק מֵעַמֵּד בְּךָ. וּבְנִגְדַת הַתְּחַזְּקוֹת זֶה, הַבַּעַל דְּבַר מְשֻׁמֵּעַ בְּלִבּוֹ דְּבָרֵי יְאוֹשׁ: הַלּוֹא אַתָּה הָרִי בְּכָר לֹא שָׁנָה בְּלוּם, כִּי בְּכָר הַתְּנַבְּרוּ עֲלֵיךְ הַחַיִּים הַטְּמֵאוֹת שֶׁהֵן הַמְחֻשְׁבוֹת הַזֵּרוֹת ... הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכָר לֹא צָרִיךְ אוֹתָךְ כִּי בְּכָר נִכְשַׁלְתָּ בְּמָה שֶׁנִּכְשַׁלְתָּ וְכוּ', אֲבָל הָאָדָם אֵינּוּ שֶׁת לָבוֹ לְפַתּוּיִים הָאֵלֹהִי, אֵלֶּא מְחַזֵּק אֶת עַצְמוֹ עִם הַחַיִּים

מהורות שְׁהֵן הַמְחֻשְׁבוֹת וְהִרְעִינִים הַקְדוּשִׁים – "אוֹתִי לֹא תִגְרֹשׁ!"
 "אֲבָל אֵין לָךְ חֶלֶק לְעוֹלָם הַבָּא" ... [שוב מִשְׁמִיעַ הַפֶּעַל דְּבַר אֵת
 דְּבָרוֹ] וְהוּא מְחַזֵּק אֶת עֲצָמוֹ: אַף עַל פִּי כֵּן! וְהוּא בְּשֵׁלוֹ: אֲבָל אֵין לָךְ
 גַּם עוֹלָם הַזֶּה... אֲנִי לֹא צָרִיךְ עוֹלָם הַזֶּה, אֲנִי צָרִיךְ רַק אֶת הַבּוֹרָא
 יִתְבָּרֵךְ בְּעֲצָמוֹ.

"מִי לִי בְּשָׂמִים וְעִמָּךְ לֹא חִפְצָתִי בְּאֲרִיז"

וּכְמוֹ שְׂמִימָה עַל הָרַב הַקְדוּשׁ רַבִּי שְׁנִיאָוֹר וְלִמֵּן מְלִיאָדִי בַּעַל
 הַתִּנְיָא זי"ע, שֶׁשְׁמָעוּ אוֹתוֹ יוֹשֵׁב בְּחֶדְרוֹ הַקְדוּשׁ, וּמְדַבֵּר אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ
 מִתּוֹךְ דְּבָקוֹת עֲצוּמָה בּוֹ יִתְבָּרֵךְ, וְדַבֵּר בְּנִגּוֹן כְּדָרְכוֹ³: "מִי לִי בְּשָׂמִים
 וְעִמָּךְ לֹא חִפְצָתִי בְּאֲרִיז" (תהלים עג, כה) – אֲנִי לֹא רוֹצֵה כְּלוּם, אֲנִי

³ עַיִן בְּסֹפֶר הַתִּנְיָא (חֶלֶק ראשון - פָּרָק מג) עַל יְדֵי הַתְּבוּנָה זוּ מִמִּילָא תִתְפַּשֵּׁט
 מִדַּת הָאֱהָבָה שְׁבִנְפֵשׁ מְלִבוּשִׁיהָ דְהִינּוּ שְׁלֹא תִתְלַבֵּשׁ בְּשׂוּם דְּבַר הַנְּאָה
 וְתַעֲנוּג גְּשָׁמִי אוֹ רוּחִי לְאֱהָבָה אוֹתוֹ וְלֹא לְחַפֵּץ כָּלֵל שׂוּם דְּבַר בְּעוֹלָם בְּלִתִּי ה'
 לְבַדּוֹ מְקוֹר הַחַיִּים שֶׁל כָּל הַתַּעֲנוּגִים שְׁכָלָם בְּטָלִים בְּמִצִּיאוֹת וְכֹלָא מִמָּשׁ
 קָמִיהָ חֲשִׁיבִי וְאֵין עֲרָה וְדַמְיוֹן כָּלֵל בִּינִיהֶם חֹס וְשְׁלוֹם כְּמוֹ שְׂאִין עֲרָה לְאֵין
 וְאַפְסָה הַמְחַלֵּט לְגַבִּי חַיִּים נְצַחִיִּים וְכְמוֹ שְׁכָתוּב מִי לִי בְּשָׂמִים וְעִמָּךְ לֹא חִפְצָתִי
 בְּאֲרֵץ כְּלָה שְׂאִרִי וְלִבִּי צוֹר לִבִּי וְגו'.

לא רוצה את הזן עדן שלך, אני לא רוצה את העולם הבא שלך
כו, אני לא רוצה בלום, אלא אותך בעצמך לבדך⁴...

שלא יתבלבל מהמחשבות שבראש שרוצות להחליש אותו

באשר בר ישראל מחזק את עצמו, ואומר לנפשו: "איני צריך שום
דבר שבעולם, אלא רק את הפורא יתברך לבד", הוא חי תיים
טובים, ונזהג בחכמה ובנהירות... אבל אל תחשבו שזה דבר קל, כי
באות מחשבות זרות שהן תחיות הטמאות, ומשברות את רוחו:
"אתה לא שוה בלום... מה שאתה עשית"... וכנגד זה הוא צריך
לחזק את עצמו, ולומר: "אמנם נכון שעשיתי מעשים לא טובים,
אבל אני שב בתשובה אליו יתברך ואיני בורח מפניו כלל". וזה
שנאמר ביעקב אבינו ויחא מאבני המקום וישם מראשתי – הוא
התחזק לקחת מאבני המקום, כדי לשמור על הראש שלו, הינו שלא
יתבלבל מהמחשבות שבראש שרוצות להחליש אותו ולשבר אותו
וכו, כנ"ל].

ויחא מאבני המקום וישם מראשתי – אבנים הן איתיות התפלה

⁴ וזו לשון נכדו הגאון הקדוש בעל ה'צמח צדק' זי"ע בספרו 'דרך מצוותיה'
(שרש מצות תפלה אות מ'): וכן היה נשמע הלשון ממורנו ורבנו נ"ע בדבקותו
שהיה אומר בזה הלשון: איה וייל זע גאר ניסט, איה וייל ניט דאין גן עדן, איה
וייל ניט דאין עולם הבא כו, איה וייל מער ניט אז דיר אליין; עין שם.

ונחזור לעניננו, העצה על התרדמה הרוחנית הנז'ל היא – וינח
מאבני המקום וישם מראשתי – אבנים הן אותיות התפלה, כמו
 שאומר רבנו ז"ל (לקוטי מוהר"ן חלק א' סימן יח): 'וא'ש'ת' זה בחינות
 האותיות, ששלמותם על ידי אמונה, בבחינת ראשי תבות: אבנים
 שלמות תבנה (דברים כו, ו). ואבנים הן האותיות, במאמר (ספר יצירה):
 שלשה אבנים בונות ששה בתים. ואותיות נשלמים על ידי אמונה,
 בבחינת (צפניה ג, ט): "אז אהפך אל העמים שפה ברורה" וכו', הינו
 על ידי אמונה, שהוא בחינת "לקרא כלם בשם ה'", על ידי זה
 אהפך שפה ברורה, בחינת שלמות הדבור'.

מעלת יהודי דברים אליו יתברך בהתחזקות אמונה בו יתברך

אחר כך בא – ויחלם והנה סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה
 – באשר יהודי מתחזק באמונת הכורא יתברך, אזי אפלו באשר
 מפחידים אותו, ומכניסים בו מחשבות – אתה כבר אבוד וכו'.
 ואמנם באמת עשה את הדברים הנרועים ביותר, אבל אם הוא
 מתחזק – "אותי מהשם יתברך לא יפילו", והוא בא אליו יתברך,
 ומפרש שיחתו ומתודה על מה שעשה – זוכה לתקן את הפל, כמו
 שמוכא בזהר הקדוש, אשר מבאר את גדלת ומעלת ודוי דברים
 בפרטיות לפני השם יתברך (חלק ב' מא ע"א) וזו לשונו: 'מאן דאשתעי

ומפרט הטאוי על כל מה דעבד, אי תימא למאי אצטריף. אלא מקטרגא קאים תדיר קמי קודשא בריך הוא, בגין לאשתעי ולמתבע חובי בני נשא, ולמתבע עליהון דינא. ביון דאקדים בר נש, ומפריט הטאוי, כל חד וחד, לא אשאיר פטרא דפומא ליהויה מקטרגא, ולא יכיל למתבע עליה דינא. דהא תדיר תבע דינא בקדמיתא, ולבתר משתעי ומקטרג פלוני עבד פד. ועל דא, אצטריף ליה לבר נש לאקדמא, ולפרט הטאוי, ביון דמקטרגא תמי דא, לית ליה פטרא דפומא עליה, וכדין אתפרש מניה מכל וכל. וזו מעלת המתנה שקבלנו – לדבר תמיד אל השם יתברך! ועל ידי זה לא נפול לעולם, ולא נתרחק ממנו יתברך, יהיה מה שיהיה, "את השם יתברך איני עוזב לעולם".

על ידי אמונה יסלח לך הקדוש ברוך הוא על כל עוונותיך וכשניש לאדם אמונה תזקה כל פד, מתקנים בו מה שאמר רבנו ז"ל (ספר המדות אות אמונה סימן לג): 'על ידי אמונה יסלח לך הקדוש ברוך הוא על כל עוונותיך'; ודבר זה קשה מאוד להכניס בעולם, פי רבנו ז"ל אומר (לקוטי מוהר"ן חלק א' סימן לא) ובריתי נאמנת לו, ברית ואמונה הזכות ביחוד, אם אדם פגם בברית – מאד קשה לו האמונה, יש לו קשיות על עצמו, על כל העולם ועל הבורא יתברך.

והנה סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה

לכן צריך הרבה לבקש מהשם יתברך, ולעבד על נקודה אחת – אמונה! אם יש לאדם רק את זה – יש לו את הכל, ואם אין לו את זה – אין לו כלום. ומתי אמונה? אמונה היא תפלה! ואיך בזהר הקדוש: סולם בגימטריא קול, שזהו והנה סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה – אפילו אם אדם 'מצב ארצה' – מנח בארציות ממש⁵, ופרב בני אדם יושבי חלדו, אבל אם אינו מאבד את עצמו, והוא חזק בתפלה, מבקש, מבקש ומבקש, אז למרות מצבו הנמוך – וראשו מגיע השמימה, כי עם הראש, הינו עם מחשבתו, הוא רוצה לעלות לשמים ולזפות לדבקות אמתית בו יתברך, זאת מדרגת הצדיקים שכל מנפמתם היא רק להתקרב אליו יתברך על ידי תפלה ובקשה יומם לא יחשו ובלילה לא יתנו דמי וכו', ואת המפתח הנפלאה הזאת, קבלנו אנו מרבנו ז"ל!

על ידי הסלם שהוא קול התפלה – ראשו מגיע השמימה

⁵ ותמיד מתלונן: "אני הרי בינתיים כאן בזה העולם, אני צריך לשלם שכירות דירה ואין לי מאיפה לשלם, אתה יכול לדבר בלי סוף, אבל במציאות אני חייב לשלם למכלת, כבר לא רוצים לתת לי מצרכים בהקפה, וכן שאר צרכים...
⁶ ופנה לאחד הנוכחים – אתה יכול לרשם את זה: זו מתנה מרבנו ז"ל!

ולכן, גם אדם שהוא מנח בארץ ממש - בשיא הירידה והנפילה, תרי על ידי הסלם שהוא קול התפלה - ראשו מוגיע השמימה, יוכל להתעלות לרום המעלות, ואפשר עם המוח והמחשבה לעלות עד למעלה בשמים, עד שהאדם זוכה לגלוי אלקות נורא ונפלא, ולא יהיה לו שום רצון אחר כי אם רצונו יתברך.

מתיקות תפלת הרב החסיד ר' מיכל נכד מוהרנ"ת ז"ל

מספר על הרב החסיד ר' מיכל נכד מוהרנ"ת ז"ל (בן בנו ר' יצחק), הוא ירש מזקנו מוהרנ"ת את מדת תמימותו, שהיתה להפליא⁷, היו שומעים אותו איך שמדבר אליו יתברך, עם בזאת מתיקות... עם בזאת דבקות... עד שלב כל שומע נמס בפנים⁸. ופעם, בעת שהלכו

⁷ למוהרנ"ת ז"ל היו חמשה ילדים עם בת אחת, כל אחד מהם ירש תכונה אחרת ממוהרנ"ת ז"ל, ר' שכנא קבל את המוח של מוהרנ"ת ז"ל, כי הוא היה בעל מח עצום, ואמרו על נכדו ר' מיכל ז"ל, שיירש מזקנו מוהרנ"ת ז"ל את מדת התמימות והפשיטות המפלגת.

⁸ אין דבר יותר יפה מזה, שאדם מרגיל את עצמו לדבר עם הבורא, יש שמלעיגים על זה, עם מי אתה מדבר? אתה יושב ומדבר, הולך ומדבר, וכי אתה מדבר אל הקיר? ואין שמים לב שבדבורים אלו מנח כפירות ואפיקורסות, מה זאת אומרת אני מדבר אל הקיר, הרי הבורא יתברך נמצא

עליו⁹, שמעו איך שאומר תהלים במתיקות נפלאה, וכשהגיע למזמור ל"ה, התחיל לפרש בלשון פשוטה – לדוד ריבה ה' את יריבי – רבונו של עולם! תריב בעצמך את הריב שלי... לחם את לחמי – תלחם אתה את המלחמה שלי. החזק מגן וצנה וקומה בעזרתי... אחר כך, בפסוק הבא, התחיל לבכות: אמר לנפשי ישעתך אני – תגיד לי, רבונו של עולם, תגלה לי ותבטיח לי, שאתה תעזר לי... ולא הרפה מלומר שוב ושוב את המלים הללו: אמר לנפשי ישעתך אני – תגיד לי, רבונו של עולם! שתעזר לי... כך דבר אליו יתברך בדבר איש אל רעהו.

ואהבתך אל תסיר ממנו לעולמים!

ואכן, זו היא שלמות התפלה באמת, רואים בחישי, ילד קטן נגש אל אביו, ושואל: אבא! אתה אוהב אותי? אבא אתה אוהב אותי?

פה, הגם שכיום הוא מחזה שכים לראות אדם הולך ומדבר, ואין מחשיבים אותו לחסר דעה כי בטוחים שהוא מדבר בטלפון סולר, האזניה כרוכה לאזנו והוא מדבר לפומית – משוחח, עונה ומתנכח... הוא לא מדבר לאויר, הוא מדבר אל מישהו, כל שכן מי שמדבר אל הבורא יתברך. רק מחמת פגם הברית זה כל כך נעלם ונסתר מעיני הבריות – אבל הזוכה להתודע אל הסוד הזה – כל חיינו הם חיים אחרים לגמרי.

⁹ היתה עליו מחלקת, על מי אין מחלקת? על כל אדם עוברת איזו מחלקת!

ולפעמים האבא עונה לו בחסר סבלנות: "עכשו תלך" ... אבל תלך לא מרפה: לא! אני צריך לדעת: אתה אוהב אותי? בסוף האבא נבנע, ואומר לו: "בטח שכן, אני אוהב אותך"...

ובכזאת תמימות ופשיטות עלינו לגשת אל הבורא יתברך: רבנו של עולם! תאהב אותי, כמו שאנו אומרים בתפלת מעריב: 'ואתה תד אל תסיר מפנינו לעולמים! אני מבקש מך, רבנו של עולם! שתאהב אותי... וזה יסוד היסודות בענין רבנו הקדוש, לעשות הכל בתמימות ובפשיטות, ואם אדם זוכה אל פת התפלה – יש לו כפר את הכל, וכמו שאמר דוד המלך, עליו השלום: "ואני תפלה", שכל ה'אני' נהיה מהות של תפלה! את זה קבלנו מרבנו הקדוש, ומשיח יבנים את ענין התפלה בעולם.

ונתתי לך מהלכים בין העמדים האלה

והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו – הינו שבכל העליות והירידות שעוברות עליו, אינו מתבלבל כלל, והוא חי כמו מלאך שאין יכולים לשבר אותו, וגם הרבה יותר ממלאך¹⁰, כי הנה ידוע, שהמלאכים נקראים 'עומדים', לעמת בני האדם הנקראים 'מהלכים',

¹⁰ האדם לא מודע לכחות שלו, שזהו החרבן הגדול ביותר, הוא לא יודע, אם היה יודע על הכחות הטמונים בב היה כל כך מנצל אותם.

והפּלֵאָדָּה הוּא נְשֻמָּה בְּלִי גוּף נְהִינּוּ רִוְחָנִיּוֹת אֵלֶקוֹת בְּלִי שׁוּם נְשֻמִּיּוֹת, אֵינן לֹא שׁוּם נְסִיּוֹנוֹת, כִּי כָּל מַהוּת בְּרִיאָתוֹ הִיא בְּעֵבֹר הַשְּׁלִיחוֹת שְׁלוֹ, וְהִיא מְרַמֶּזֶת בְּשִׁמוֹ¹¹, לֹא כֵּן הָאָדָם שְׁעוֹבְרִים עָלָיו נְסִיּוֹנוֹת, וְלִכֵּן הִיא הַרְבֵּה יוֹתֵר גְּבוּהָ מִפּלֵאָדָּה כִּי הוּא לְמַטָּה וְאָף עַל פִּי כֵּן הוּא לְמַעְלָה, הוּא לְמַעְלָה וְאָף עַל פִּי כֵּן הוּא לְמַטָּה, וְזֶה מַה שְׂרַבְנּוּ ז"ל אָמַר (לְקוּטֵי מוֹתְרָן חֶלֶק ב' סִימָנִים ז', סח) שְׁעָקַר הַשְּׁלִמּוֹת שְׁכַשְׁהוּא נִמְצָא לְמַעְלָה הוּא נִמְצָא גַם לְמַטָּה, וּכְשֶׁהוּא נִמְצָא לְמַעְלָה הוּא נִמְצָא גַם לְמַטָּה. וְזוֹ הִיא חֲשִׁיבוֹת וּמַעְלָה, שְׁיֵשׁ בְּאָדָם יוֹתֵר מִבְּמַלְאָכִים, כִּי רַק הָאָדָם הַגִּשְׁמִי מְסַגֵּל לְהִתְרוֹמֵם לְאַחַר נְפִילָתוֹ, כִּי בְּרוּר שְׁאֵינן עֲבוּדָה פְּזוּאת אֲצֵל הַמַּלְאָכִים שׁוֹכְנֵי רוּמָה, כַּמּוֹכֵן.

בְּשֵׂאדָם חִזַּק בְּעַצְמוֹ – שׁוּם דְּבַר לֹא יִכּוֹל לְשַׁבֵּר אוֹתוֹ

וְעַל כֵּן אֶחָד לְדַעַת, שְׁכַשְׁהוּא אָדָם מְצַב אֶרְצָה, הִינּוּ שְׁקוּעֵי בְּאַרְצִיּוֹת, וּמְחֻזָּק אֶת עַצְמוֹ לְהַחְזִיק מֵעַמֵּד בְּכָל אֲשֶׁר עוֹבֵר עָלָיו, וְאַחַר כֵּן בְּכָר זוֹכֵה לְבַחֲנִית וְרֵאשׁוֹ מְגִיעַ הַשְּׁמַיְמָה – שְׁמַתְעֵלָה

¹¹ מִלֶּאךָ רְפָאֵל מְרַפָּא, מִלֶּאךָ גְּבִרְיָאֵל הוֹלֵךְ עִם גְּבוּרָה, מִלֶּאךָ מִיכָאֵל מְלַמֵּד זְכוּת, מִלֶּאךָ אוּרִיאֵל מְאִיר וְכֵן עַל זֶה הַדְּרָךְ...

לדרגות גבוהות, אבל טוב, באשר כבר זכה ואוחז בבחינת "השמונה", גם אז עליו לדעת, אשר מלאכי אלקים עולים ויורדים, שלא לעולם יוכל לעמוד על מדרגה אחת, כי תחיים הם לא כמו שרוצים... אלא שהם מרכבים מעליות וירידות, אבל בשאדם חזק בעצמו – שום דבר לא יכול לשבר אותו, וזו כל מעלת האיש הישראלי, שידע לחזק את עצמו גם בעת ירידה, וגם אז לא לברח, חס ושלום, מפניו יתברך.

"כי נפילתי קמתי", בשנופלים ונופלים – קמים וקמים

ספר לי אחד מזקני אנשי שלומנו חסידי ברסלב, את ספור התקרבותו לדרגי רבנו ז"ל, הוא היה מקפיד להתפלל מנחה לפני השקיעה, בדין¹², והפש בתי מדרשות רבים, אבל לא מצא מנין

¹² והנה להקדים להתפלל מנחה – הוא דבר חשוב ונחוץ מאד, כי אם מאחרים את התפלה, עד שקבר זזים – כבר נהיה ערב, והגיע זמן תפלת ערבית, והפסידו את תפלת המנחה, לא כן אם מקפידים להקדים ככל האפשר, כמו שכעת, כבר בשעה שתיים וחצי נתן להתפלל מנחה קטנה, והוא דבר נפלא, כרצונו של רבנו ז"ל, להקדים להתפלל מקדם ככל האפשר. אבל כאן גם המקום ללימד זכות על שבמקומנו כאן, לא מקפידים על זה כל כך... מספר שקשהגיע הגאון הקדוש מסאטמאר ז"ע לכאן, והיו טוענים עליו מדוע מתפלל כל כך מאחר, ואף רבנים חשובים שאלו אותו שיתרץ להם הנהגתו זו, וענה להם בתמיהה נגדית, כאשר יהודים קונים בשר, שיכול

בזמן הראוי, עד שנכנס לבית מדרשנו, כי שם הקפידו, כמנהג אנשי שלומנו, להתפלל מנחה לפני השקיעה בדין. ובין כך נכנסו שנים מאנשי שלומנו, שגם בן באו להתפלל מנחה, והמתינו יחד עמו לתחלת המנין, ובלא משים, הקשיב לשיחתם, והנה הוא שומע איך שאחד מהם פונה לזולתו: "אחי, נפלת? מה אתה? הרי רבנו הקדוש למד אותנו שבאשר נופלים קמים – 'כי נפלתי קמתי'¹³, ותוך כדי דבור הוא תופש אותו ומתהיל לרקד עמו בנגון על המלים: "כי נפלתי קמתי", כשנופלים ונופלים – קמים וקמים, הכל בנגון שמחה! דברי החזיק הנפלאים האלו, עם הרקוד השמחה הזוה, נגעו אל לבו, והתעורר מאד, כי מעולם לא שמע כזאת ולא ראה

להיות בבחששות רבים, רק על סמך פתק שכתוב על זה פשר – זה לא אכפת לכם. או שיש נשים שאינן מכסות את ראשן כראוי (כמנהג הימים ההם), שעל זה נאמר: "ויצאת בלא כתבה" – זה לא אכפת לכם. ומנה עוד כמה דברים שאף אלו שנקראים בני תורה נכשלים בהם, ונמצא, שלמרות שאכן צריך להתפלל מקדם – לא ההקפדה מעוררת אתכם, כי בשאר הלכות חמורות יותר ויותר אתם שותקים ומזלזלים... וללמד זכות על עצם המנהג הזה, נראה, שזה היה בעבור שיקפידו על זמן ר"ת, וביותר בעת צאת השבת, שזה חשש סקילה וכו', לכן אחרו כמה שיותר, אבל בודאי לכתחלה צריך להתפלל מקדם, וכנ"ל.

¹³ מיכה ז, ח.

אנשים שמחזקים ומתחזקים בסגנון בזה. הוא החליט שהוא מכרח להשאר קצת יותר באז, ובכך אחר תפלת המנחה, התקיים שעור שבין מנחה למעריב, ודברו שם את הדבורים המתוקים והערכים של רבנו הקדוש. הדבורים כל כך חזקו אותו, והיו כמים קרים על נפש עיפה, וכך היה רגיל לבוא לשם עוד ועוד, עד שזכה להתקרב לאנשי שלומו.

הכח העצום הטמון בדבור של התחזקות

נוראים מזה, מה מעלת הדבור של התחזקות שאחד מחזק את זולתו, עד איפה זה יכול להגיע, ומה הכח העצום הטמון בדבור. ואני רגיל לומר, מהי שלמות הצדקה? אם אחד נותן לנזק מאה דולר, ומחיה את נפשו בזה, שקונה דברי מאכל והוא שבע, ובודאי היא מצוה רבה ועצומה. אבל מחר הוא נהיה שוב רעב, מחר נהיה שוב בעל חוב, אבל אם עוזרים לאדם עם דבור טוב, לפעמים מחיים אותו הרבה יותר מאשר מחיים אותו עם כסף, ולהחיות אדם הוא דבר גדול ביותר (ענין שיחות הר"ן סימן מג).

"אני קמתי, כי אני ברסלבר חסיד"...

על כל פנים, זו היא מעלתו של יהודי, שאף שהוא נקרא 'הולך', וכל הזמן הוא בהליכה, וכאשר הולכים אזי גם נופלים מדי פעם, וכי אם

לא הולכים – לא נופלים, אבל העקר הוא שאחרי הנפילה – יודעים
 איך להתרומם. וכמו שמוספר, שבעת המחלקת הגדולה והנוראה,
 התחלק פעם הרב החסיד ר' נחמן טולטשינער תלמיד מוהרנ"ת ז"ל
 על הקרה, ביום שלג כבד, והפטירה לעברו איזו אשה זקנה: "זה
 ענש בעבורכם כי אתם חסידי ברסלב... הוא הזדרז לקום, ואמר:
 "אני קמתי, כי אני ברסלב חסיד"..."

מעלת סעדת מלוח מלכה שבזה מבטלים סטרא אהרא

והנה יש סימן שלם ב'ש'לחן ערוך' (סימן ש'): 'מצוה לאכול מלוח
 מלכה'. וידוע בלשם צדיקים זי"ע ששלם ראשי תיבות: ס'עדת מל'וח
 מ'לכה; ו'איתא ב'בית יוסף' (סימן ש) בלשם 'שבלי חלקט' (סימן קל) ש'יש
 באדם עצם קטן הנקרא 'לויז', שלא נהנה מעין הדעת, לפי שאין לו
 שום הנאה ממאכל כל ששנת ימים רק מפעדת מוצאי שבת, בידוע,
 והוא חי לעולם, וכמונו תהיה תחית המתים לכל הגוף¹⁴ לעתיד
 לבוא (זהר הקדוש פרשת נח סט ע"א)¹⁵. ומזה רואים מעלת סעדה זו. הנה,
 כיון שבשבת קדש מתבטלת שליטת הסטרא אהרא, והיא נכפפת

¹⁴ עין לקוטי מוהר"ן חלק ב' סימן פה.

¹⁵ עין 'מאור ושמש' פרשת ויחי.

תחת הקדשה, ומאיר רק האלקות, וכל הקלפות מתבטלות¹⁶ וכמו שאנו אומרים בעת קבלת שבת, במאמר הזוהר 'בגונא': וכל שולטני רוגזין ומארי דדינא בלהו ערקין ואתעברו מנה. ולית שולטנא אחרא בכלהו עלמין בר מנה. לכן תכף במוצאי שבת הסטרא אחרא מוזרזת לחטוף את האדם אל תחות שעבודיה, ולכן הסמ"ך מ"ם מאד מפחד באשר יהודים מתאספים לסעדת מלכה מלכה, ומספרים ספורי צדיקים וכו', לכן רמזו דבר זה בשמו: ס'עדת מ'לכה מ'לכה איין לעשות; כי בזה מבטלים אותו לגמרי.

כד הוינא צורבא מרבנן דשלים מסכתא עבידנא יומא טבא לרבנן ויש עוד סעדה, שמומנה מפחד הסמ"ך מ"ם מאד מאד, והיא סעדת סיום מסכת, ואמרו חז"ל הקדושים (שבת קיח ע"ב) 'תיתי לי כד הוינא צורבא מרבנן דשלים מסכתא עבידנא יומא טבא לרבנן; ובהו מבטלים אותו לגמרי, ולכן גם בזה רמזו את שמו - ס'יום מסכת איין לעשות... כי גדלת מעלת הזוכה לסיום מסכת אין לתאר ולשער, ובהו הורגים את הסמ"ך מ"ם, ומבטלים ממאתו לגמרי. ברוך השם, היום, היו לי כאן שני בחורים שסימו מסכת תענית ובהו אחד סיום מסכת ברכות וכו', באשר בחורים צעירים מכניסים

¹⁶ הנשמה נשארת לבד עם הבורא, בשבת אין לו שום שליטה.

את עצמם בזה שוב ושוב, והזורים על תלמודם מאה פעמים ואחת, עם הסיום הזה שזרפים את הסמ"ך מ"ם לנמרי, ולכן הוא עושה כל מיני פעולות שבעולם לבטל מהלמוד המתמיד המביא לסיומים באלו, כי בזה מבטלים אותו ממש.

קריאת מאות עתונים או מאה ואחד סיומי מסכת?

ואם יבוא אחד ויגיד: "חרי זה לא נקרא ללמד" ... צריך לענות לו: "נפה את זה גם אתה" ... הוא עונה: אני לא רוצה ... מה אתה בן רוצה? לקחת את העתון ולקרא ... נו! אחד זכה לסים מאה ואחת פעמים מסכת תענית, והוא יאסף בשנה אחת כפזה וכפזה עתונים יהודים, תכפיל את זה בחמשים שבועות, מגיע ראש השנה מה פעלת? כפזה מאות עתונים קראת ... והוא ברוך השם סים מאה ואחת פעמים את מסכת תענית.

ואל יתביש מפני המלעינים עליו בעבודת השם

לכן אין להתפעל משום אדם, כמו שאיתא בפעיו הראשון ב'שלחן ערוך': ואל יתביש מפני המלעינים עליו בעבודת השם; וכי אני צריך להתפעל ממישהו? וזה יסוד היסודות של תקיום שלנו – שלא נפחד מאף אחד, וידוע שפעם שאלו את הגאון הקדוש מסאטמאר

בעל ה'דברי יואל' זי"ע: למה החדיר באנשי הנהגה של עזות דקדשה? ענה ואמר: לא היתה ברירה אחרת¹⁷, ואם לא היינו נוהגים בעזות דקדשה – לא היה לנו שום קיום.

לא לתת לאף אחד להטעות אותו, ולא להשבר מאף אחד. כמו כן, באשר באים לאדם ומפתים אותו נגד הדרך שלו בעבודת השם, שעמה הוא מצליח מאד, בתואנה, שהרי פלוגי אמר כך ואלמוני אמר כך – אין להתבלבל מזה כלל, וכי איזה עסק יש לו עם אחרים? וכי ישכב בסקר עם עוד מישהו? והלוא שם ישכב לכה, ויצטרך לתת דין וחשבון לפני כסא הכבוד באין איש עמו, ולמה לא להתפעל מוזלתו? ואת החזק הזה צריך להחדיר בתוך הלב, ולא לתת לאף אחד להטעות אותו, ולא להשבר מאף אחד.

כשאדם זוכה להרגיש את הבורא יתברך, מבטח לו שתתקבל תפלתו מספר על הגאון הקדוש רבי יוסף שמואל בעל 'מסרת הש"ס' ז"ל¹⁸, שהיה היה אדם גדול, גאון הגאונים, איש אלקים, והיה לו מחנה

¹⁷ ואמר, כשאני באתי לכאן התבישו לחבש שטר"ימל, צעקו על מי שהלה ברחוב עם שטר"ימל... על כל דבר הכי קטן היו צריכים ממש מסירות נפש.

¹⁸ הגאון הקדוש רבי יוסף שמואל מקראקא זצ"ל, בעל מסרת הש"ס, שמש כדן בקראקא ובד בבד לא משך ידיו ללמד תינוקות של בית רבן. מאחר

בעל 'כוס הישועות'¹⁹ שהיה בקי בכל השבע חכמות²⁰, ואלו רבי יוסף שמואל זכה למדרגה שדבריו היו נשמעים בשמים, כל מה שבקש – קבל! פעם פנה למחתנו בעל 'כוס הישועות', ואמר לו: "מחתן! אתה מכרח ללמד אותי אסטרונומיה, אני לומד מספיק ראש השנה, ואני מתקשה באלו ענינים". ענה לו ה'כוס הישועות': "מחתן, אלמד אתכם אבל בתנאי שאתם תלמדוני את חכמתכם..."

יותר כאשר נכדו של השל"ה הקדוש שהיה רבה של פרנקפורט עבר לעיר פוזן, בקשה הקלה למנותו לאב"ד דמתא, אך הוא סרב לקבל את כתב הרבנות. לימים חלה מאד, והיה בסכנת חיים, או אז נדר נדר לקבל את המנוי לטובת יהודי העיר. כאשר קם מחליו קיים את הנדר והיה לרבה של פרנקפורט, עד יום פטירתו. שם הקים ישיבה, וגדל אלפי תלמידים, מהם הידועים כגדולי עולם. החיד"א זי"ע מעיד עליו בספרו 'שם הגדולים', כי סיים את הש"ס בבקיות ובעמקות ארבעים ושתים פעם, כמנן ודברת ב"ם. והעיד, שלמד תורה במשך עשרים וחמש שנה, כשהוא עומד – "והיו דבריו נשמעים בשמים כאחד הראשונים".

¹⁹ הגאון רבי שמואל שאטין פ"ץ, אב"ד ור"מ בקלויז קהלה קדושה פרנקפורט דמיין, ורב על מדינת דארמשטאט.

²⁰ מרן החיד"א זי"ע מנה את כל החכמות שצריך לדעת, אסטרונומיה בשביל הלכות קדוש החדש, ובוטניקה בשביל הלכות זרעים, וזאולוגיה בשביל לדעת את טבעי החיות והדגים כדי לדעת כשרותן וכו' – זאת הייתה חכמתו של בעל 'כוס הישועות'.

ושאל אותו רבי יוסף שמואל בפליאה: "איזו חכמה יש לי?" ענהו ה'בום ישועות': "שכל מה שאתם מבקשים מאת השם יתברך - אתם מקבלים". ענה ואמר רבי יוסף שמואל: זהו פסוק מפרש 'ראשית חכמה יראת ה'! אם יש לאדם יראת ה', באשר רק חושבים על מציאות הבורא רעדה נופלת עלינו! הנה נמצא כאן ממש הקדוש ברוך הוא! אדם שמרגיש שהבורא יתברך פה! זהו ראשית חכמה יראת ה' - זאת היא חכמה! בשאדם זוכה להרגיש את הבורא יתברך, מבטח לו שתתקבל תפלתו, מוכא בשלחן ערוך (סימן צח סעיף א): וְכָךְ הָיוּ עוֹשִׂים חַסִּידִים וְאַנְשֵׁי מַעֲשֵׂה, שְׁהָיוּ מִתְבַּדְּדִים וּמְכוּנִין בְּתַפְלָתָם עַד שֶׁהָיוּ מוֹגִיעִים לְהַתְפַּשְׁטוֹת הַנַּשְׁמוֹת וּלְהַתְגַּבְּרוֹת כַּח הַשְׂכְּלִי, עַד שֶׁהָיוּ מוֹגִיעִים קְרוֹב לְמַעַלַת הַנְּבוּאָה.

וצריך להחזיר את זה עמוק בלב, ולחזר על זה שוב ושוב ועלינו לדעת, שעקר שלמות התפלה היא להרגיש את הבורא ממש אצלנו, ולהמוזן העם קשה להכיל דבר זה, כי חושבים שצריך לחפש את השם יתברך שהוא מתחבא בשמים או באיזה עולם, אבל הקדוש ברוך הוא באמת נמצא פה. וצריך להחזיר את זה עמוק בלב, ולחזר על זה שוב ושוב, בלי סוף, עד שכלם ידברו מזה - הילדים הקטנים, הנשים - כלם! שידעו מהשם יתברך.

על ידי שמדברין האמונה בפה – זהו בעצמו אמונה
 ובפרוש גלה לנו רבנו ז"ל (לקומי מותרין חלק ב' סימן מד): 'האמונה תולה
 בפה של אדם, בבחינת: "אודיע אמונתך בפיו" (תהלים פט, ב). תינו על
 ידי שמדברין האמונה בפה – זהו בעצמו אמונה, וגם על ידי זה
 באים לאמונה. ומחמת זה צריך לזהר מאד מדבורים של כפירה
 ואפיקורסות, אף על פי שאינו אומרם מלבד, תינו שהוא בעצמו
 מאמין ואינו כופר, חס ושלום, רק שהוא חוזר ואומר דברי
 אפיקורסות ששמע בשם אחרים, שהם אפיקורסים, והוא מתלווץ
 מהם, אף על פי כן גם מזה צריך לזהר מאד, כי הדבור הזה של
 כפירה מזיק לאמונה.

על השם יתברך, ברוך הוא, אסור לומר דברי תלצות
 גם הוא אסור גמור, כי על השם יתברך, ברוך הוא, אסור לומר
 דברי תלצות, אפלו בדרך שחוק; כשאדם מדבר דבורי אמונה
 ויראה, זאת היא החכמה הגדולה ביותר, ראשית חכמה יראת ה',
 ואם אדם מרגיש את הבורא – מתקבלות כל תפלותיו.

שלא ירגיש אפלו את עצמו כלל בשעת תפלתו
 וכך אפשר ללמד את כל פרשת השבוע, רואים מה עבר על יעקב
 אבינו – ויקץ יעקב משנתו ויאמר אכן יש הווייה במקום הזה

ואנכי לא ידעתי – כי אם יש לאדם אנוכיות אזי – לא ידעתי, וצריך להכניס בדעתו שאין אף אחד רק השם יתברך, רבנו הקדוש אומר (לקוטי מוהר"ן חלק ב' סימן קג): בשעת התפלה, כל זמן שהאדם שומע עוד אז איזה אדם, דהינו ששומע ומרגיש, שעומד עוד אדם אחד בשעת תפלתו, הוא לא טוב. כי צריך כל אדם בשעת תפלתו, שיצייר בדעתו, שאין שם אלא אני והשם יתברך לבד. ובמאמר אבא שאול וכו' פעם אחת רצתי אחר צבי וכו' (בסימן נה), שם מבאר בטוב גדול יותר בשעת התפלה, שמחייב האדם לכפל עצמו כל כך בשעת התפלה, עד שלא ירגיש אפילו את עצמו כלל בשעת תפלתו, רק את השם יתברך לבדו, כי אז, בשעת התפלה, האדם עומד בתיכיל המלך וכו' (עד כאן לשון רבנו ז"ל), וכי אנו אוהזים בזה? אדם צריך להגיע לכזה מין בטוב – אני גם לא נמצא פה, הבורא יתברך פה, אבל זאת היא המדרגה הגדולה ביותר, שהשם יתברך יזכנו להגיע אל זה, ולהחזיק מעמד בזה, ולחזק גם את אחרים.

צריך להזהר שלא להכנס בנפוחים עם אחרים

אבקש, שלא יהיה נחשב כאלו סתם אמרתי איזו דרשה, כי את המתנה הזאת שקבלנו מרבנו אנו צריכים לקחת אתנו. וצריך

להזתר שלא להכנס בּוֹפוּחִים עם אחרים, ידוע מה שמוֹתְרָנ"ת ז"ל אמר: "כל אלו שדברו – לא החזיקו מעמד". ועלינו לזכר כי חבל על הדבורים! הרי זה שבא להתנבח אתי לא רוצה את האמת, הוא רק רוצה להראות שאפתה לא צודק, והוא הצודק... תשאיר אותו שישאר צודק ושישאר בדמיונות שלו, ואני אשאר בדמיון שלי...

כל רגע שהושב ממציאותו ותברך – זו מצוה מיוחדת בפני עצמה בעל התנאי זי"ע אומר, שעדיף שאדם יסתובב עם דמיון אמתו, שהקדוש ברוך הוא מלא כל הארץ כבודו וזה כל הדמיון שלו רק מלא כל הארץ כבודו... הנה, הנה הבורא פה! עדיף מאשר יסתובב עם דמיונות אחרים, רחמנא ליצלו, שאני רוצה להיות עשיר מה אעשה, וכו' וכו'. כי בשאדם זוכה ומנצל את פח המדמה שלו, וחושב על השם יתברך, זה לפחות דמיון בדבר שהוא אמתו, כי כל רגע שאדם חושב ממציאות השם יתברך – אפלו אם נמצא בנוקבא דתהומא רבא – מקים מצוה מיוחדת בפני עצמה, אשר ממשכת עליו קדשה עליונה.

צריך להיות דבוק בו יתברך, שגם בשנופל, אינו מתנתק מהו וענין הדבקות הוא, שאדם כל כך דבוק בו יתברך, עד שאינו יכול להפרד ממנו כלל, כמו שני נירות שהם דבוקים יחד, כאשר אתה

מפריד חלק אחד מהשני, הרי שכל חלק מנתק מהחלק השני, כי הם מדבקים יחדיו לא יתפרדו, כמו כן הוא ענין הדבקות, אדם צריך להיות דבוק כל כך בו יתברך, עד שגם אם נופל, אינו מתנתק, חם ושלום, ממנו יתברך, כי לוקח עמו את השם יתברך, ושב מחמת דבקותו אל השם יתברך, כמו שני חלקים, בכיכול, שאינם יכולים להתפרד כלל.

חשבותי שאני למעלה – נותנים לי דחיפה כלפי מטה וחדבקות הזאת היא דבקות שיכולה לחזק אותנו בכל הנפילות שלנו, בבחינת **מלאכי אלקים עולים ויורדים בו** – לכן יהודי הוא גבוה ממלאך... אמנם הוא יורד אבל הוא גם עולה. עליתי... חשבותי שאני למעלה – נותנים לי דחיפה כלפי מטה, כדי שמשם ארים את עצמי, כי העקר הוא התרוכמות מנפילה. אנשי שלומנו היו רגילים לומר על הפסוק: **מי יעלה בהר ה' ומי יקום במקום קדשו**. "מי יעלה בהר ה'" – לנסות להתחיל בעבודת השם, יש הרבה שמנסים ומתחילים... מי לא רוצה? כל יהודי בווער אל הבורא, אבל "מי יקום במקום קדשו" – מי שיכול להתחיל מעמד – נדיר למצוא.

בשארם מרגיל את עצמו ללמוד תורה, היא מצלת אותו מפני הרע

כֵּל יְהוּדֵי הָיָה רוּצָה לְהִיּוֹת צַדִּיק, כֵּל אֶחָד הָיָה רוּצָה לְעוֹבֵר עַל כֵּל הַתּוֹרָה בְּלֵה, וְלָמָּה אֵינּוּ עוֹשֶׂה זֹאת? מִכָּאָר מוֹתְרָנִת ז"ל בְּאַרְיֵכוֹת, כִּי מֶרֶב רַבּוּי אֹר – הוּא לֹא עוֹשֶׂה כְּלוּם. קִדָּם כֵּל, עֲצַתוֹ שִׁיתְחִיל לְקַבֵּעַ שְׁעוֹר בְּלִמּוּד חֲמִשׁ רִשִׁי בְּכֹל יוֹם בְּמִשְׁךָ עֲשָׂרִים יָקוּת, וְכֹךְ יִזְכֶּה לְלִמּוּד וְלִסִּים אֶת כֵּל פְּרִשֶׁת הַשְּׁבוּעַ. אַחַר כֵּךְ יִקַּבֵּעַ שְׁעוֹר בְּלִמּוּד פֶּרֶק מִשְׁנֵיּוֹת אוֹ שְׁנֵי פֶּרְקִים, לֵאמֹר לֵאמֹר, עִם הַזְּמַן, יִרְאֶה אִיךָ שֶׁהוּא מְסַגֵּל לְהַבִּין אֶת הַלִּמּוּד, וְאֵין לוֹ רֹאשׁ חֲלָשׁ, וְאֵל יִתְבַּיֵּשׁ לְשִׂאוֹל, וְכֹךְ הוּא עִם גְּמָרָא וְשִׁלְחָן עָרוּךְ – יֵשׁ מִה לְלִמּוּד! עַד שִׁיזְכֶּה לְהַתְעַלּוֹת בְּמַעֲלוֹת הַתּוֹרָה. וְכִשְׁאַדָּם מִרְגִּיל אֶת עַצְמוֹ לְלִמּוּד תּוֹרָה, הִיא מַצְלֵת אוֹתוֹ מִכֵּל הָרַע, וְשׁוֹמֵרֵת עָלָיו לְכֹל יִכְשֵׁל, חֵם וְשִׁלּוּם, אֵין פְּרִשָׁה בְּזֶהר הַקְּדוּשׁ שֶׁלֹּא מִדְּבַרֵּת מִהַחֲבִיבוֹת שֶׁל הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה וּמִתִּיקוּתָהּ.²¹

²¹ יֵשׁ בַּחֲוָרִים שֶׁלֹּא מְבִינִים אֶפְלוּ פְּשׁוּטִים שֶׁל דְּבָרִים, שֶׁמַּעֲתֵי שֶׁהִקִּימוּ אֲרָגוֹן לְבַחֲוָרִים שֶׁלֹּא מְבִינִים עֲבָרִי, עֲכָשׁוּ נִזְכְּרוּ... חֲז"ל אוֹמְרִים: 'כֵּן עָשָׂר לְמִשְׁנָה', אִם הֵיוּ מִרְגִּילִים אוֹתוֹ בְּאִמִּירַת מִשְׁנֵיּוֹת הֵיָה מִתְמִיד בְּזֶה בְּחִרְצוֹת, אֲבָל כִּשְׁמַתְחִיל לְלִמּוּד מִסְּכַת גִּטִּין, וְאֵינוּ יוֹדֵעַ מִחֲטָיו – אִיךָ יִצְלִיחַ. [וְאֵגֵב, תַּחֲלֵת הַלִּמּוּד צָרִיךְ שֶׁתְּהִיָּה בְּמִסְכְּתוֹת שִׁיזְדַּקְק לָהֶם בּוֹדָאֵי כֹל חֲטָיו, כְּגוֹן מִסְכַּת שִׁבְתָּ, בְּרִכוֹת. וְכֵן בְּלִמּוּד הַהֲלָכָה – הֵלְכוֹת שִׁבְתָּ! הַגָּאוֹן הַקְּדוּשׁ הַרְבִּי ר' יְהוֹנָתָן אֵיבְשִׁיץ אָמַר, בְּלִי לְמִוּד הֵלְכוֹת שִׁבְתָּ לֹא יִמְלִט שֶׁלֹּא יִכְשֵׁל בְּחִלּוֹל שִׁבְתָּ].

השם יתברך יעזר לנו בכל להחזיק מעמד, שלא נפול משום דבר, וזו תכלית שיקחנו זאת, ונקבל בשמחה את המתנה הנפלאה שקבלנו מרבנו ז"ל – להרגיל את עצמנו לדבר תמיד אליו יתברך, ועל ידי זה נזכה להיות דבוקים בו יתברך, בלי יכלת להתנתק ממנו כלל, ועל ידי זה נזכה להיות נכללים בו יתברך, עד שיופיע עלינו הארת אורו האין סוף ברוך הוא, בביאת משיח צדקנו, אמן בן יהי רצון.